

Chester C. Langway, Jr.: Stratigraphic Analysis of a Deep Ice Core from Greenland.

(Special Paper 125). The Geological Society of America, Inc. Boulder, Colorado 1970. 186 s., 16 fig., 14 pl., 32 tabeller. 15,5×23 cm. \$ 5.50.

Chester Langway var manden, der stod bag de første dybdeboringer på den grønlandske indlandsis, som i 1957 resulterede i en borekerne 411 m lang og 10 cm i diameter fra Site II på indlandsisen inden for Thule Air Base.

Erfaringerne herfra dannede grundlaget for, at det i 1966 lykkedes at genembore den grønlandske indlandsis ved Camp Century i en dybde af 1371 m.

Den foreliggende rapport omfatter en stratigrafisk beskrivelse af borekernen. Ud fra analyser bl.a. af vægtfylden fastslås det, at firnens omdannelse til egentlig gletscheris først er gennemført i en dybde af 71 m og med en vægtfylde af 0.828 g/cm³. Særlig vægt er lagt på Langway's eget undersøgelsesfelt: det kosmiske og andet støv, som aflejres på indlandsisen. En analyse af iltisotopforekomsten gennemgås. Borekernen repræsenterer 1023 års akkumulationsdata, og det fremgår af Langway's undersøgelser, at den grønlandske indlandsis synes at reagere omvendt af de mere tempererede gletschere, således at en temperaturforøgelse i området først og fremmest vil betyde en nedbørsforøgelse og derfor tilvækst i undersøgelsesfeltet, medens en temperatur-sænkning skulle betyde nedbørsformindskelse. Senere undersøgelser har dog vist, at problemet er mere kompleks.

Borge Fristrup

Jean Malaurie (ed.): Actes Et Documents, No. 4: Développement Économique de l'Arctique et Avenir des Sociétés Esquimaudes.

Mouton et Co., Paris 1972. 369 s. 21×29,5 cm. 30 F.

Dette er rapporten om det første fællesmøde om de eskimoiske folks økonomiske og sociale problemer inden for hele deres nuværende geografiske udbredelsesområde. Mødet blev afholdt i Le Havre og Rouen 24.-27. november 1969 med deltagelse fra USSR, Canada, USA, Danmark og Frankrig.

Fra dansk-grønlandsk side deltog Claus Bornemann, Odåk Olsen, Finn Lynge,

Hans C. Christiansen, Moses Olsen, (Jørgen Pjettursson), Angmalortok Olsen, Mogens Boserup, (C. Vibe), Henning Brøndsted, Erling Høgh, M. Abelsen, M. Motzfeld, (Agnete Weis Bentzon), (Torben Agersnap) og Ingmar Egede.

Mødet har været vigtigt ved, at man lærte at kende og blev konfronteret med en række opfattelser af problemer, som eskimoerne – med rette eller urette – føler som essentielle. En række kommende møder vil antagelig bestyrke denne opfattelse og også føre til en relevant forskning herom. Derfor er rapporten et vigtigt indlæg i den stående debat, og derfor er det også værd at nævne, at rapporten redaktionelt fremtræder som et næsten stenografisk referat af forhandlingerne. Alle indlæg er dog oversat til fransk – nogle af deltagerne må givetvis have talt dårligt fransk eller overhovedet ikke fransk – der er derfor også et fortolkningsproblem. Uden selv at have deltaget kunne man ønske sig en mere koncentreret fremstilling af de enkelte problemer og indlæg. Trods et indeksregister på fransk og et koncentrat i form af vedtagne recommandationer på både fransk og engelsk er rapporten vanskelig og tidsrøvende at læse.

Borge Fristrup

Erik Erngaard: Grønland i Tusinde År.

Lademann, København 1972. 240 s. med talr. farvebilleder. 23,5×30 cm. Kr. 96.00.

Blandt de mange bøger, der i de senere år er kommet om Grønland og særlig i 250-året for Hans Egede, udmærker Erik Erngaards sig ved sit store format og sit rige illustrationsmateriale med over 1000 afbildninger strækkende sig fra gamle stik til nye fotografier og tilsammen dækkende næsten alle sider af Grønlands natur, dets dyre- og planteliv og dets kultur fra de gamle ekspeditionsberetninger til hverdagslivet i det moderne Grønland.

Teksten er populær og kortfattet, næsten anekdotisk, men ikke altid helt eksakt. Grønlands historie gennemgås fra de ældste tider op til de seneste år. Billedmaterialet er hentet mange steder fra, men dog fortrinsvis fra det gamle »male-riks« Grønland. Bogen er foran forsynet med et kort over byer og bopladser: en nedfotograferet udgave af Geodætisk Instituts kort i 1:5.000.000. Desværre er for-mindskelsen så stor, at de fleste navne er

ulæselige. Dette er så meget mere ærgerligt, som bogens engelske udgave ville være en oplagt souvenir for udenlandske turister i Grønland. Sådan en bog er der jo også behov for.

Borge Fristrup

Alex Wittendorff: Alvej og Kongevej.

Studier i samfærdselsforhold og vejenes topografi i det 16. og 17. århundrede. Skrifter udgivet af Det historiske Institut ved Københavns Universitet, Bd. IV. Akademisk Forlag, København 1973 (disputats). 348 s., 44 ill., hvoraf adskillige kort. Engelsk resumé. 17×25 cm. Kr. 50.00 excl. moms.

Det må betegnes som meget glædeligt, at dette emne er blevet taget op af en historiker, der er gået grundigt til værks. Bogen falder stort set i to afsnit, et alment, der handler om de sjællandske alvejes og kongevejes topografi. Det almene afsnit findes i kapitlerne II-VII (II litteratur, III metode og kilder, IV vejenes beskaffenhed. Bro og vadested, V administration og vedligeholdelse, VI samfærdsel og godstransport, herunder vogntyper, vognmænd, postvæsen, kroer, rejsehastighed, VII alment om kongevejene. Den specielle del er indeholdt i kapitlerne VIII og IX om henholdsvis de sjællandske alfarveje og kongevejenes topografi.

Som en af de vigtigste ting ved bogen vil jeg gerne fremhæve, at den gør det helt klart, hvilke veje, der er alfarveje, og hvilke, der er begyndt som kongeveje, samt at den klargør disses senere skæbne, hvadenten de er blevet nedlagt eller blevet en del af det nuværende hovedvejsnet.

For den, der interesserer sig for fortidens Danmark, og hvadenten han lægger hovedvægten på det rent historiske eller på det geografiske, er denne bog i øvrigt noget af en guldgrube. Den handler ganske vist ifølge sin titel specielt om Sjællands landeveje i en bestemt epoke, men man skal ikke tro, at forfatteren holder sig slavisk inden for disse rammer, alt hvad der kan have berøring med veje eller influere på disse er medtaget i det almene afsnit, så det må tilrådes at læse bogen i sin helhed, så man kan få det fulde udbytte af de mange tilsyneladende sidespring, dens mange meget illustrerede detaljer og dens alt andet end kedelige stil, der gør bogen let læselig og får en til at føle sig i godt selskab med dens

forfatter, der tydeligvis holder af sit emne. Forfatteren er naturligvis først og fremmest historiker, men han ser klart nok, at emnet også har geografiske aspekter, som han søger at belyse. Det gælder både det topografiske stof, der jo i sig selv er en art geografi, og naturgeografiske og kulturgeografiske forhold, der er af betydning for vejene. Ja, han tillader sig endogså, og det synes mig med rette, at kritisere Hannerbergs opfattelse af historisk geografi.

Jeg er helt enig med forfatteren i hans grundopfattelse vedrørende vejenes tilblivelse og funktion; det drejer sig utvivlsomt om lokalveje, hvoraf nogle i tidens løb er blevet foretrukket til langvejstransporter. Hvilken rute, der er blevet foretrukket, afhænger af mange ting, bl.a. forløbet i forhold til skiftende kraftcentre (samme tankegang har jeg søgt at belyse i »Vejudviklingen i Hobugt-området«, Geogr. Tidsskr. 1949).

Derimod er jeg ikke enig med forfatteren vedrørende enkelthederne i vejforløbet, men det beror jo nok på vor forskellige indstilling (historisk og geografisk) til sagen, jeg tror heller ikke, at listen over alfarveje på Sjælland er komplet, ikke engang for det behandlede tidsrum. Divergensen er dog så små, at man måtte kunne drøfte dem. Det er jo med emner af denne art ikke nok at være en geografisk orienteret historiker eller en historisk orienteret geograf, men ved et samarbejde ville mange problemer kunne løses.

Når man har læst bogen og kender den, vil man mange gange vende tilbage til den som håndbog, og det skal i denne forbindelse understreges, at den er forsynet med et meget indholdsrigt register. Måske kunne man have ønsket, at det netop derfor var blevet opdelt i sted-, person- og sagregister. *S. B. Böcher*

N. Knattrup: Fennoskandia. Norges, Sveriges og Finlands geografi.

Gyldendal, 1973. 135 s., talr. kort, figurer og fotos. 19,5 × 26,5 cm.

Har man i adskillige år benyttet Sømmes »A Geography of Norden« eller den tyske udgave »Die Nordische Länder« ved undervisningen, føles Knattrups bog noget tynd. De fleste vil næppe kunne forstå, at det er nødvendigt med endnu en bog om det samme emne, men desværre har det jo sin årsag i, at de lærerstuderende

på vore seminarier ikke med deres gode vilje læser hverken engelsk eller tysk, så bogen har afgjort sin mission, og der er ingen tvivl om, at den vil gøre god nytte ved seminariernes geografiundervisning.

En væsentlig fordel ved bogen er de mange forslag til opgaver, men måske er det tvivlsomt om de, som forfatteren ønsker det, vil virke inspirerende. Det samme gælder tabellerne, men man kan selvfølgelig ikke komme uden om deres betydning i undervisningen.

Bogens tekst er solid, men heller ikke den er inspirerende. Dette skyldes nok, at forfatteren holder sig til den gammeldags disposition, og dette hindrer i nogen grad den integrering af naturgeografi og kulturgeografi, som er så påkrævet. Der findes heldigvis tilløb til noget sådant i kortbladsbeskrivelserne, der utvivlsomt er bogens største aktiv.

Sproget er gennemgående klart og letforståeligt, selv om der er enkelte »blomster«. Pædagogisk burde det være undgået at kalde jernbrugenes trækul for »brændsel« (s. 79) og Nordsveriges søer for »lang søer« (s. 106). Det ville vel være rimeligt at skrive: »snegrænsen er bestemt af snemængde (nedbør) og afsmeltning (temperaturforhold)« (s. 25), og er det ikke lidt bagvendt at skrive om vestenvindene: »de ledsager de talrige vandrede cykloner med blæst og regn« (s. 22).

Forfatterens store interesse for nordisk samvirke gør sig også gældende i sproget, der benytter norske og svenske gloser, og vel også i, at figurteksterne fra norske og svenske figurer ikke er oversat.

Illustrationerne er mange og gennemgående gode, men ikke alle lige kønne (s. 18), og det kan synes lidt mærkeligt at angive % i søjlediagrammer (ejerforhold i norske skove s. 46).

Bogen er forsynet med sag- og navne-register, førstnævnte har dog et par skavanker: For det første findes ordet gletscher overhovedet ikke, men derimod bræområde og glaciärer, og ordet sø findes ikke, skønt bogen har flere karakteristiske ting om søer. Hvad er en »fjelddal«? – Navneregisteret har LKAB. Hvis man ikke skulle vide det, er det = Luossavaarae-Kirunavaara aktiebolig.

I forordet skriver forfatteren: »I den brede margin er der plads til notater«, ja nogle steder, hvor den ikke optages af figurer eller figurtekster. Nogle figurer (og tabeller) har sidebredde, andre har columnebredde og atter andre ingen af delene. Nogle figurer er indrammede, andre

(s. 19) ikke. Sidstnævnte figur mangler i øvrigt signaturforklaring, og Luleå er skrevet forkert. Man kan ikke laste Knattrup for dette, men det gør, at bogen rent typografisk virker noget uharmonisk.

Trods de nævnte små fejl og mangler kan man trygt anbefale den til anvendelse i seminarier og HF samt eventuelt i gymnasier. *S. B. Böcher*

H. C. Darby (ed.): A New Historical Geography of England.

Cambridge University Press 1973. 767 s. 16 × 23 cm. £ 13.00 i U.K.

En rigdom på historiske kilder og talrige anskuelige kulturlevn over det engelske landskab har i tidens løb fristet mange forskere blandt historikere, geografer og økonomer til at beskæftige sig med Englands historiske geografi. Resultatet er blevet et væld af store og små publikationer, specialstudier og oversigtsværker. Det har ikke kunnet undgås, at det har smittet af på det almindelige engelske publikum, ja helt ned i folkeskolen sker der undervisning i historisk geografi og etableres ekskursioner på grundlag af fortrinlige ekskursionsguider. Det fornødne publikum er således på forhånd givet, når H. C. Darby udgiver et så fyldigt værk som det nu foreliggende. Selv tager han sig af perioderne frem til den normanniske invasion, der affødte den helt enestående Domesday Book, samt af renæssancetidens England. 9 andre eksperter behandler de øvrige tidsperioder frem til dette århundredes begyndelse. R. E. Glasscock skildrer således situationen omkring 1334 på basis af detaljerede skatteregistre, der muliggør en økonomisk vurdering og sammenligning mellem de enkelte grevskaber, mens Alan R. H. Baker analyserer ændringerne i senmiddelalderen, bl.a. ødelæggelserne i senmiddelalderen som følge af befolkningskrisen og klimatiske ændringer. F. V. Emery's bidrag behandler tiden omkring 1600, og byerne og byerhvervene får nu en mere fremtrædende plads i behandlingen. Fremskridtsperioden 1600–1800 med den tidlige industrialisering skildres af Darby, der følges op af H. C. Prince, Alan Harris og J. B. Harley, mens J. T. Coppock og Peter Hall tager sig af tiden efter 1850. Hver især er det værdifulde bidrag, og samlet giver de et glimrende dynamisk billede af England gennem næsten 2000 år. *Viggo Hansen*